

Lokalna idea:
„ku przyszłości z własną historią”

Miasto i gmina Wieleń

Każde miejsce opowiada swą historię

Siłę gminy Wieleń stanowi aktywność mieszkańców, którzy pamiętają o swoich korzeniach i pielęgnują tradycje. W podejmowanych działaniach realizowana jest idea „ku przyszłości z własną historią”.

Gmina Wieleń leży w północno-zachodniej części województwa wielkopolskiego, w powiecie czarnkowsko-trzcianeckim. Gmina ma rolniczo-turystyczny charakter. Tworzy ją miasto i 19 wsi sołeckich. Obszar obejmuje 428,32 kilometry kwadratowe, z czego 67 procent stanowią lasy z chronionym krajobrazem Natura 2000. Liczba mieszkańców - ponad 12 tysięcy, w tym połowa to mieszkańcy miasta Wieleń.

Bogata historia średniowiecznego grodu granicznego była tematem kronik Jana Długosza. Rok 1108 i rok 1348 stanowią o obchodzonych jubileuszach.

Misją gminy jest zrównoważony rozwój z zachowaniem specyfiki, w szczególności uwzględniający walory krajobrazowe i kulturowe, tworzenie więzi mieszkańców z gminą, komfortowych warunków życia do rozwoju przedsiębiorczości i powstawania nowych miejsc pracy oraz świadczenie wysokiej jakości

usług publicznych. Misję wyraża logo gminy „Miasto i Gmina Wieleń - z natury najlepsze”.

Sztandarową imprezą cykliczną, ukazującą bardzo dobrą współpracę lokalnych liderów oraz potencjał miasta i gminy Wieleń są Targi Produktu Lokalnego.

Targi eksponują między innymi walory rzeki Noteć przepływającej przez centrum miasta, Doliny Noteci oraz Puszczy Noteckiej, a także produkty i usługi. Więcej na www.wielen.pl

BURMISTRZ ZAPRASZA

Elementy dziedzictwa niematerialnego, zwłaszcza obrzędy, zwyczaje, tańce ludowe, przysłówki, rękodzieło, legendy i gwara w szczególny sposób pielęgnują i kultywują tradycje, budząc podziw i szacunek. To dziedzictwo trzeba i warto promować, aby zachować autentyczność przy budowaniu własnej marki.

Hasło promocyjne „Miasto i Gmina Wieleń - z natury najlepsze” zostało opatentowane.

Podkreśla ono charakter jednego z najpiękniejszych zakątków Wielkopolski.

Dostrzegając te walory, samorząd gminy Wieleń promuje lokalne dziedzictwo, które jest przedmiotem dumy, a także troski mieszkańców. Promując bogactwo folkloru na swoim terenie, piękno sztuki ludowej i gwary, nadnoteckie smaki tradycyjnych potraw, targi pro-

duktów lokalnych, ale także cykl obrzędowości dorocznej, gmina wykorzystuje dziedzictwo przeszłości w rozwoju lokalnym.

Gmina jest silna aktywnością swoich mieszkańców - to hasło promocyjne, w które doskonale wpisuje się działalność społeczną zespołu obrzędowego „Rożanie” z Roska, który działa nieprzerwanie od 1983 roku.

Korzenie zespołu sięgają okresu przedwojennego. Swoją działalność opiera na rodzimym folklorze związanym z osadnikami Puszczy Noteckiej. Repertuar zespołu inspirowany jest wielopokoleniowymi przekazami oraz zapisami literackimi.

Elżbieta Rybarczyk
burmistrz Wieleń

Ziemia wieleńska:
tu i teraz ze spuścizną tradycji

Zespół „Rożanie” to żywy nośnik lokalnej kultury

Według przekazów ustnych działalność zespołu folklorystycznego w Rosku zaczęła rozwijać się w latach 30. W latach 40. i 50. opracowano repertuar oparty na corocznie powtarzającym się cyklu życia codziennego, co prezentowano podczas okazjonalnych uroczystości lokalnych.

Działalność ta przetrwała do 1975 roku. Po kilkuletniej przerwie w roku 1983 zespół wznowił działalność. Od 1984 roku opiekę nad zespołem sprawuje Wiejski Dom Kultury w Rosku, aktualnie działający w strukturach Miejsko-Gminnego Ośrodka Kultury w Wieleniu.

Zespół uświetnia imprezy na terenie gminy, powiatu oraz regionu. Widowiska przygotowywane przez zespół „Rożanie” oparte są na odtwarzaniu obrzędów i zwyczajów staropolskich.

„Rożanie” biorą udział w różnorodnych przeglądach folklorystycznych między innymi w Regionalnym Przeglądzie Folklorystycznym w Dusznikach i Piłskich Spotkaniach Folklorystycznych, gdzie wywoływał duże zainteresowanie.

W roku 2001 „Rożanie” zajęli III miejsce w konkursie na „Najładniejszy Scenariusz Dożynkowy w Wielkopolsce”, którego organizatorem było Centrum Animacji Kultury wraz z Biblioteką Wojewódzką w Poznaniu.

Zespół obrzędowy „Rożanie”

WARTO WIEDZIEĆ

WIESZ TRADYCJAMI I „ROŻANIE”

Rosko należy do najstarszych wsi w gminie Wieleni. Jest wzmiankowane w 1298 roku z okazji nadania przez Władysława Łokietka zamku wieleńskiego i okolicznych wsi Wincentemu, kasztelanowi międzyrzeckiemu. W wiekach średnich Rosko należało do kasztelanii wieleńskiej.

Krajobraz wokół wsi, układ przesielenia, sposób gospodarowania i wytwarzania oraz spuścizna duchowa stanowią dziedzictwo tej ziemi, które jest dostrzegane i pielęgnowane przez zespół „Rożanie”. Jego działalność związana jest z przekazywaniem wartości dotyczących dawnych umiejętności, piękna i poczucia tożsamości.

ZWIĄZEK Z REGIONEM

Repertuar zespołu mówi o przodkach związanych z tym regionem, o mieszkańcach wsi, o małej ojczyźnie i o Polsce. Tym samym pozwala zachować nie tylko urodę wsi, jej zwyczaje, obyczaje, dorobek, ale przede wszystkim jest żywym nośnikiem lokalnej kultury.

Prezentowane obyczaje i obrzędy nawiązują do życia prywatnego i społecznego, legend i gwary, a także eksponują uprawy i praktyki rolnicze, rzemiosło i rękodzieło, sztukę ludową, a nawet tradycyjne przetwory i potrawy. Bo to ich życie – tu i teraz ze spuścizną tradycji.

**Ziemia wieleńska:
bałwan ze słomy i „Osiołek”, czyli wieniec żniwny**

Pierwszą wzmiankę o obrzędach i pieśniach z miejscowości Rosko znaleźć można w „Dzielałach wszystkich” XIX-wiecznego etnografa Oskara Kolberga. Działalność zespołu „Rożanie” wpisuje się w program „Dziedzictwo”, który jest wdrażany przez gminę Wieleń, a celem nadrzędnym tego programu jest: „Ocalić od zapomnienia...”. Jednym z obrzędów, jaki wykonują „Rożanie”, jest widowisko dożynkowe.

Scenariusz dożynek oparty jest na odtworzeniu obrzędów i zwyczajów opisanych przez Oskara Kolberga, który ok. roku 1870 tak przedstawia ten zwyczaj „(...) ceremonię składania gospodarzowi wieńca żniwnego nazywają tu „Osiołek”. Na polu, już po ukończeniu sprzętu wiją wieniec z żyta i pszenicy, w kwiaty polne ustrojony. Niesie go jedna z dziewcząt na głowie. Chłopcy podniosą do góry grabie i na nich, niby chorągwie porozwieszają chusty. Dziewczęta ustroją ze słomy bałwana, niby chłopca i z chłopem tym słomianym tańczą na podwórzu, gdy jedna z dziewcząt przynosi przed dom wieniec, zwany tu koroną i panu go włoży na głowę, po czym sługa powiesi go w sieni na kołku. Pan wyprawia wszystkim taniec i zabawę, z winem i ciastem. (...)”.

W dzień dożynek, przed mszą św., młodzież w przystrojonej bryczce za-

prężonej w konie oraz wozem ozdobionym zielonymi gałązkami i kolorowymi wstążkami, udaje się z zaproszeniem do domu gospodarzy dożynek. Po mszy wszyscy goście i lokalna społeczność w barwnym korowodzie defilują po wsi, a dalej na miejsce, gdzie zaprezentowane będzie dwuczęściowe widowisko obrzędowe. Część pierwsza to zwyczaj związane z obrzędem żniwowania (sianie zboża, koszenie, ubieranie zboża w snopy, grabienie słomy, cepowanie). Po żniwowaniu młodzież siada wokół mendla i czeka na gospodarza, aby po ciężkiej pracy poczęstował ich kawą i kawałkiem chleba. Dalej chłopcy wykonują prace porządkowe, a dziewczęta przebiegają jednego z nich za niedźwiedzia. Jedna para układa pep (ostatnie żęte zboże na polu), ubiera go w kwiaty i podchodzi do gospodarza, prosząc o wyprawienie zabawy z winem i tańcami na znak świętowania zakończenia żniw. W drugiej części obrzędu następuje uroczyste wręczenie plonów gospodarzom dożynek. Całość przeplatana jest tańcami regionalnymi i przyśpiewkami. Obrzęd zamyka piosenka i taniec, nazywany „Cyganem”. Na słowa „Hej tam pod lasem”... z różnych stron świata wchodzi grupa tancerzy w barwnych strojach. Wszyscy zasiadają wokół ogniska, a później wokół niego tańczą „Cygana”, zachowując poprawność kroków.

WARTO ZOBACZYĆ

SOBÓTKA

W niektórych rejonach zwana jest również nocą świętojańską. Od 1989 roku obrzęd prezentowany przez „Rożanów” opiera się głównie na „Pieśniach sobótkowych” Jana Kochanowskiego. Najczęściej eksponowany jest nad pobliskim jeziorem, w małej letniskowej miejscowości – Biała. Ogień, skoki przez ognisko oraz tańce, piosenki, wianki na wodzie współtworzą atmosferę wyjątkowej nocy, jedynej w roku. Ogień i zebrane zioła w noc świętojańską w dawnych wierzeniach miały moc odpędzania złych duchów. Natomiast puszczenie wianków na wodzie przez dziewczęta łączyło się z wróżbą rychłego zamążpójścia tej dziewczyny, której wianek popłynie najdalej. Dzisiejsza sobótko to przede wszystkim zabawa, a widowisko proponowane przez zespół ma wymiar symboliczny.

GAIK

To obrzęd łączący się ze Świętem Ludowym i z Zielonymi Świętami nazywany też obrzędem zielonoświątkowym. Jest ukoronowaniem działai, które mają zapewnić w danym roku obfite zbiory i dobry chów zwierząt.

Centralne miejsce w tym obrzędzie zajmuje brzoza wystrojona w czerwone długie wstążki (gaik) niesiona przez jednego chłopca, którego otaczają dziewczęta trzymające opadające wstęgi. Chodząc z przystrojonym drzewkiem, młodzież uroczysto wita gospodarzy, życząc im zdrowia i szczęścia na cały rok.